

Vrednovanje javnih informacija učenika srednjih škola

Đogić, Jakov

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:594557>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-12-03**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2018./2019.

Jakov Đogić

Vrednovanje javnih informacija učenika srednjih škola

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Sonja Špiranec

Zagreb, rujan 2019.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Jakov Đogić
(potpis)

Sadržaj

Sadržaj.....	iii
1. Uvod.....	1
2. Informacijska pismenost	3
2.1. Analiza i vrednovanje javnih informacija	4
3. Istraživanje vrednovanja i analize javnih informacija na razini srednjih škola	8
3.1. Metodologija i uzorak istraživanja.....	8
3.2. Cilj i pretpostavke istraživanja.....	9
3.3. Rezultati istraživanja	10
4. Zaključak.....	17
5. Literatura.....	19
Sažetak	20
Summary	21

1. Uvod

Definicija informacije je, prema Hrvatskoj enciklopediji, „skup podataka s pripisanim značenjem, osnovni element komunikacije koji, primljen u određenoj situaciji, povećava čovjekovo znanje.“¹ Naravno, ovom smo definicijom tek zagreballi površinu onoga što informacija zapravo jest no svakako je shvatljivo kako je ona oduvijek bila usko i neraskidivo povezana sa čovjekom i njegovim razvojem. Taj je razvoj čovjeka postepeno doveo i u današnje informatičko doba gdje je tok informacija neusporedivo brži nego što je bio u prošlim vremenima, ali važnost tih istih informacija ne samo da je ostala ista, već se i povećala.

Bitno je naglasiti kako su neke informacije, zbog svoje vrijednosti, često tajne i teško dostupne no i bez njih je običnom čovjeku dostupno cijelo „more“ javnih i lako dostupnih informacija koje u sebi sadrže znanja s kojima, što kao pojedinci, što kao društvo, možemo napredovati (pod pretpostavkom da su te informacije kvalitetne te da se koriste na ispravan način i u ispravne svrhe). Zakon o medijima Republike Hrvatske definira pojam javne informacije kao „... svaka informacija u posjedu tijela izvršne, zakonodavne i sudbene vlasti te tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i drugih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju javnu službu ili dužnost, a koja se odnosi na njihov rad i djelovanje.“² Iz ove definicije se može zaključiti kako se pod pojmovima „drugih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju javnu službu ili dužnost“ misli i na razne vrste državnih te privatnih medija. Ti mediji svakodnevno prezentiraju razne informacije, čija kvantiteta nadmašuje perceptivne mogućnosti čovjeka kao pojedinca. Iz tog razloga je potrebna informacijska pismenost, uz pomoć koje se može kao pojedinac tj. individua lakše snaći u toj kvalitativnoj i kvantitativnoj „informacijskoj bujici ili obilju“³.

Naravno, čovjek se ne rađa sa urođenim znanjem informacijske pismenosti te, shodno tome, ne može niti upravljati, vrednovati i analizirati javne informacije, već mu je za to potrebno obrazovanje koje stiče, između ostaloga, kroz obrazovni sustav. S tom će činjenicom ovaj završni rad pokušati opisati procese informacijskog opismenjivanja te koncepta informacijske pismenosti. Specifičan je cilj istraživanja na temelju ankete utvrditi učeničko

¹Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27405> (1.9.2019.)

²Narodne Novine 59/04, 84/11, 81/13. URL: <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (1.9.2019.)

³Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str.1.

poznavanje masovnih medija, navika provjere i percepciju javnih informacija kojima bivaju sučeljavani.

2. Informacijska pismenost

Prije nego se ovaj završni rad dotakne pojma javne informacije, ono se mora pozabaviti sa definiranjem njegovih nadređenih pojmova informacijske pismenosti, informacijskog opismenjivanja te medijske pismenosti. Informacijska pismenost kao pojam javlja se drugom polovicom 20. stoljeća kao posljedica naglog informacijskog i tehnološkog razvoja. Među brojnim definicijama, najviše odgovara ona iz 1989. godine zbog svoje „veze između informacijske pismenosti i obrazovanja“⁴, a odnosi se na informacijski pismene osobe: „One koje su naučile kako učiti (...) jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način (...) to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijelog života“⁵. Nadalje, uz tu definiciju dolazi i popis određenih kompetencija informacijski pismene osobe: a) treba biti svjesna informacijske potrebe, b) mora moći prepoznati informaciju koja može riješiti problem, c) zna pronaći potrebnu informaciju, d) vrednovati informaciju, e) organizirati je te f) učinkovito koristiti informaciju.⁶ Iz ovog je popisa navedenih kompetencija (točnije stavki b), d) i e)) uočljiva potreba i za kritičkim razmišljanjem informacijski pismene osobe pošto se prepoznavanje potrebne informacije, njeno vrednovanje i organizacija provode uz pomoć aktivnog razmišljanja, analize i uočavanja razloga. Upravo to aktivno razmišljanje tj. promišljanje, analiza određene situacije i/ili informacije i njenih razloga su jedne od odlika kritičkog razmišljanja. U prilog toj tezi ide i činjenica kako se sami temelj informacijske pismenosti nalazi u konstruktivizmu, odnosno konstruktivizam se smatra osnovom za uvođenje informacijske pismenosti u nastavne procese.⁷ Konstruktivizam se objašnjava kao „stalan i aktivan proces konstrukcije znanja“⁸ te je time oprečan tradicionalnim načinima usvajanja informacija (učenja) koje se zasnivaju na već postojećim korpusima znanja iz kojih bi učenik ili student to znanje trebao „pasivno“ upiti i kao takvo ga neizmjenjeno pohraniti i koristiti. Upravo taj „aktivan proces konstrukcije znanja“ u sebi sadrži elemente ranije spomenutog kritičkog razmišljanja jer predstavlja učenika ili studenta u jednom novom, aktivnom i angažiranom stanju u kojem, kroz samostalan rad i interakciju s informacijskim

⁴ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> Str. 128. (1.9.2019.)

⁵ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> Str. 128. **citirano prema:** ALA. (1989). Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. 1989. URL: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> (1.9.2019.)

⁶ Ibid str. 128.

⁷ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> Str. 129. (1.9.2019.)

⁸ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str.10.

izvorima, dobivene informacije i znanja sam proširuje i (re)organizira. Webber i Johnston potkrepljuju ovu tezu povezanosti informacijske pismenosti i kritičkog razmišljanja svojom definicijom, u kojoj je kritičko razmišljanje jedan od ključnih postulata: „Informacijsko se opismenjivanje sastoji od usvajanja primjerenog informacijskog ponašanja u svrhu dolaženja do one informacije koja će zadovoljiti informacijsku potrebu i to bez obzira na medij, a uključuje i **kritičku osviještenost** o važnosti mudrog i etičkog korištenja informacija. Važno je da informacijska pismenost ne bude reducirana na knjižnične ili računalne vještine već poimana kao odgovor na kulturni, društveni i ekonomski razvoj informacijskog društva.“⁹

U današnje se vrijeme umjesto pojma informacijske pismenosti često može naići na pojam medijska pismenost. Ona se odnosi na „sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruke posredstvom medija.“¹⁰ Termin „medijska pismenost“ jest interesantan iz razloga što (javne) informacije dobivene putem masovnih medija zahtijevaju određenu razinu kritičkog razmišljanja kako bi korisnik mogao razlikovati između dvije vrste javnih informacija; činjenica te mišljenja. Činjenice su u svojoj suštini znanstveno argumentirane, dok su mišljenja subjektivna te mogu biti neargumentirana. Također, korisnik medija bi trebao biti u stanju napraviti distinkciju između bitnih javnih informacija i onih zabavnog sadržaja (koje nemaju funkciju informiranja ili obrazovanja), kao što bi trebao moći prepoznati i možebitne skrivene poruke ili insinucije određenih interesnih skupina. U tom nastojanju bi od velike pomoći krajnjem medijskom korisniku trebali biti načini analize javnih informacija, odnosno njene vjerodostojnosti.

2.1. Analiza i vrednovanje javnih informacija

Potreba za analizom i vrednovanjem kvalitete javnih informacija dolazi iz otprije spomenutog razvoja informacijskih tehnologija koja sa sobom donosi i veći broj te veću dostupnost tih istih informacija. Kriterij po kojem bi se sve javne informacije, koje imaju za cilj informiranje ili obrazovanje, trebale vrednovati jest vjerodostojnost, odnosno njena četiri sastavna dijela: „točnost, pravovremenost, razumljivost i pristupačnost“¹¹. Točnost se odnosi na samu činjeničnu točnost i istinitost datih informacija. Pravovremenost se bavi dvama

⁹ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> Str. 128. **citirano prema:** Webber, S. & Johnston, B. (2000). „Conceptions of information literacy: new perspectives and implications“. *Journal of information science*, Str. 384.

¹⁰ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str.86.

¹¹ Čavalić, Admir. Utjecaj kvalitete podataka i informacija na kvalitetu odluke. URL: <https://hrcak.srce.hr/171474> Str. 496. (1.9.2019.)

vremenskim aspektima informacije; je li ona dostupna u trenutku kada za njom postoji informacijska potražnja te je li aktualna ili pak postoji neka novija (nadopunjenija) verzija tražene informacije. Pod pojmom razumljivost smatra se kako informacija mora biti u jezičnom obliku koju tražioc informacije razumije. Kada se govori o pristupačnosti, misli se na to koliko je informacija lako dostupna onome tko ju traži. Informacijski korisnici će u većini slučajeva prije posezati za lakše dostupnim informacijama, samo zbog uštede vremena. Unatoč ovim načelnim kriterijima analize i vrednovanja javnih informacija, moguća je pojava tzv. informacijskog jaza. On se može opisati kao „neusklađenost raspoloživih informacija i stvarnih informacijskih potreba“.¹² Ukratko, ponekad jednostavno ne postoji odgovarajuća informacija na traženi informacijski upit, ali ovdje neće biti više riječ o toj problematici.

Jedan od poznatijih standarada za analizu i vrednovanje informacija jest onaj Američkog udruženja visokoškolskih knjižnica (eng. **Association of College and Research Libraries**; ACRL). Namijenjen je studentima, a sastoji se od sveukupno 5 standarada, 22 pokazatelja i više od 100 ishoda učenja, koji imaju namjenu davanja uvida u vještine koje se koriste tokom svakog istraživačkog procesa. Tih pet standarada se dijele na¹³:

1. Informacijski pismen student odlučuje o prirodi i obujmu tražene informacije
2. Informacijski pismen student učinkovito i efikasno pristupa traženoj informaciji
3. Informacijski pismen student kritički vrednuje informaciju i njene izvore te uključuje odabrani dio te informacije u svoju bazu znanja i sustav vrijednosti
4. Informacijski pismen student, sam ili u grupi, učinkovito koristi informaciju kako bi postigao određenu svrhu
5. Informacijski pismen student razumije ekonomska, pravna i društvena pitanja koja za sobom povlači pristup i korištenje informacije, kao i njeno etičko i zakonsko korištenje

Za potrebe daljnjeg objašnjavanja procesa analize i vrednovanja informacija, ovaj rad će se fokusirati na točku 3. (Informacijski pismen student kritički vrednuje informaciju i njene izvore te uključuje odabrani dio te informacije u svoju bazu znanja i sustav vrijednosti) ACRL standarda, pošto se ostale točke ne odnose na sam čin analize i vrednovanja. Bitno je odmah naglasiti kako je ovaj standard primjenjiv na bilo koju situaciju koja traži vrednovanje, kritičku

¹² Čavalić, Admir. Utjecaj kvalitete podataka i informacija na kvalitetu odluke. URL: <https://hrcak.srce.hr/171474> Str. 496. (1.9.2019.)

¹³ Neely, Teresa Y.; Sullivan, Katy; Simmons-Hodo, Simmona. Information Literacy Assessment – Standards-Based Tools and Assignments. Chicago: American Library Association, 2006., Str. 6.

analizu i kritičko razmišljanje. Taj je standard, također, jedan od najdetaljnijih standarada te u sebi sadrži 7 pokazatelja i 25 ishoda analize i vrednovanja. Sami pokazatelji se mogu podijeliti na dvije podgrupe od kojih prva sadrži 4 pokazatelja, a potonja 3¹⁴:

- pokazatelji koji procjenjuju studentsku sposobnost uključivanja odabranih informacija u svoju bazu znanja i sustav vrijednosti
- pokazatelji koji procjenjuju studentsku sposobnost kritičkog vrednovanja informacija i njihovih izvora

Kako se ovaj završni radi bavi učeničkom sposobnošću vršenja vrednovanja i analiza javnih informacija (na razini srednjih škola), pozornost će u daljnjem tekstu biti na potonjoj točki jer su njeni ključni koncepti upravo vrednovanje i kritičko razmišljanje.¹⁵ Svojstvo prvog pokazatelja potonje grupe se može sažeti u definiciju gdje „informatijski pismen student jasno naglašava i primjenjuje početni kriterij za vrednovanje i informacije i njenog izvora.“ Ishodi koji se dobivaju tim pokazateljem su sljedeći:

- a. Pregled i usporedba informacija iz različitih izvora, kako bi se mogli vrednovati pouzdanost, nepobitnost, točnost, autoritet, pravovremenost te točka gledišta ili pristranost.
- b. Analiza struktura i logika podržavajućih argumenata ili metoda.
- c. Raspoznavanje predrasuda, varki ili manipulacije.
- d. Raspoznavanje kulturoloških, fizičkih i sl. konteksta unutar kojih je informacija stvorena i razumijevanje utjecaja konteksta na interpretaciju informacije.¹⁶

Svojstvo drugog pokazatelja se definira na način da „informatijski pismen student uspoređuje novo znanje sa prvotnim tj. prijašnjim znanjem kako bi mogao odrediti vrijednost dodane razlike, kontradikcija ili drugih jedinstvenih karakteristika informacije.“ Ishodi koji iz njega proizlaze su:

- a. Određuje je li informacija zadovoljila istraživanje ili su potrebne druge informacije
- b. Svjesno koristi određene kriterije kako bi odredio je li informacija proturiječi ili potvrđuje informaciju korištenu iz drugih izvora.

¹⁴ Neely, Teresa Y.; Sullivan, Katy; Simmons-Hodo, Simmona. Information Literacy Assessment – Standards-Based Tools and Assignments. Chicago: American Library Association, 2006., Str. 72.

¹⁵ Ibid str. 73.

¹⁶ Ibid str. 82.

- c. Povlači zaključke bazirane na sakupljenim informacijama.
- d. Testira teorije odgovarajućim tehnikama za tu znanstvenu disciplinu.
- e. Određuje moguću točnost ispitivanjem izvora podataka, ograničenja alata za sakupljanje informacija ili strategija te razumnost dobivenih zaključaka.
- f. Integrira nove informacije u već postojeće informacije ili znanje.
- g. Odabire informacije koje pružaju dokaz temi.¹⁷

Svojstvo trećeg i zadnjeg pokazatelja nudi definiciju da „informatički pismen student odlučuje hoće li novo znanje imati utjecaja na sustav vrijednosti pojedinca te poduzima korake kako bi pomirio razlike“. Postoje dva moguća ishoda:

- a. Istražuje različita stajališta koja je susreo u literaturi.
- b. Određuje treba li se uključiti ili odbiti stajališta na koja je naišao.¹⁸

Analizom navedenih ishoda i pripadajućih pokazatelja dobivaju se vrlo jasne teorijske smjernice kako kritički vrednovati i analizirati javne informacije. Svaki korak i faza ove analize i vrednovanja su detaljno opisani te, u teoriji, vrlo lako primjenjivi i u stvarnosti. Autor završnog rada je svjestan kako se ovdje i dalje radi o standardima, ishodima i pokazateljima koji se primjenjuju na studentske uzraste no vjeruje kako se u pojednostavljenom obliku mogu primijeniti i na mlađe, srednjoškolske, uzraste te namjerava tu teoriju dokazati u sljedećem dijelu svoga rada.

Prije nego prijedemo na iduću točku završnog rada, bitno je napomenuti kako postoji još jedan, noviji, standard za analizu i vrednovanje informacija naveden u istoimenome dokumentu pod nazivom „Framework for Information Literacy for Higher Education“. Zanimljivo je kako je, bez obzira na potpuno novi pristup, zadržan koncept vrednovanja u njegovom 1. okviru pod nazivom „Authortiy is constructed and contextual“. Tu je riječ o teoriji gdje informatički izvor izravno prikazuje stručnost i vjerodostojnost samog autora tog izvora te se takve informacije vrednuju prema informatičkoj potrebi i kontekstu unutar kojeg će tražena informacija biti korištena.¹⁹ To svjedoči o važnosti vrednovanja, ali se prema ovom novijem dokumentu „priznaje“ kako je vrednovanje ovisno o kontekstu.

¹⁷ Neely, Teresa Y.; Sullivan, Katy; Simmons-Hodo, Simmona. Information Literacy Assessment – Standards-Based Tools and Assignments. Chicago: American Library Association, 2006., Str. 92.

¹⁸ Ibid str. 94.

¹⁹ ALA. (2016). Framework for Information Literacy for Higher Education. 2015. Str. 4. URL: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf (1.9.2019.)

3. Istraživanje vrednovanja i analize javnih informacija na razini srednjih škola

Kada se priča o današnjoj mladeži, ljudi zapravo misle na dvije skupine generacija: Y-generacija i Z-generacija. Dok se pod Y-generaciju pribrajaju svi rođeni u posljednja dva desetljeća 20. stoljeća, Z-generacija je generacija djece rođene nakon 2000. godine i početka novog milenija. Ta potonja generacija također nosi nazive poput „novih milenijalaca“, „Google generacije“ i „net generacije“. Z-generaciju odlikuje svakodnevno i lako služenje novim tehnologijama, komuniciranje koje je češće virtualno nego fizičko te generalno drugačiji život nego generacije prije njih. Nastavno tome, njihovi oblici ponašanja, koji se odnose na načine traženja informacija, njihovo korištenje te tip informacije koji smatraju bitnim, se također razlikuje.²⁰

3.1. Metodologija i uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno među učenicima srednjih škola grada Zagreba, nevezano za vrstu srednjoškolskog programa (gimnazija ili strukovna škola).

Svi podaci su dobiveni kroz anonimnu internetsku anketu (vidi Prilog) koja, nakon uvodna dva pitanja o spolu i razredu, ispituje učeničke informacijske navike i mišljenja putem jedanaest mogućih pitanja. Prvo pitanje ispituje učestalost učeničkog korištenja medija gdje ispitanik daje ocjenu u rasponu od 1 (nikad) do 5 (uvijek). Sljedeća četiri pitanja (i njihova podpitanja) detaljnije ispituju korištenje određenih medija u svakoj od tri medijske grane i jednog klasičnog načina komunikacije (novine i tiskovina, radio, televizija, internet te usmena predaja). U dotičnim pitanjima su zastupljeni primjeri državnih i privatnih medijskih izvora, a moguć je višestruk odabir ponuđenih odgovora. Podpitanja služe u svrhu otvorenog tipa odgovora gdje ispitanik može riječima navesti vlastiti odgovor, ako smatra da među ponuđenim odgovorima ne postoji onaj koji mu odgovara. Nakon toga slijedi jedno pitanje kojim se pokušava doznati koje teme u medijima najviše privlače ispitanika, a koje najmanje. Opet se, kao i u slučaju prvog pitanja, odgovor daje davanjem ocjena od 1 do 5 no ovaj puta su vrijednosti obrnute (1 – najvažnije, 5 – najmanje važno). Potom dolazi jedno pitanje o

²⁰ Baier Jakovac, Anita; Hebrang Grgić, Ivana. (2015.) Informacijska (ne)pismenost: istraživanje mladih korisnika knjižnica u Vukovaru. *Knjižničarstvo (1331-145X)* 19. URL: <https://www.bib.irb.hr/801946?&rad=801946> Str. 32, 33. (1.9.2019.) **citirano prema:** Stričević, Ivanka. Digitalni domorodci i digitalni imigranti. *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta*. 12, 1/2 (2010.), Str. 84, 85, 87

obilježjima kvalitete javnih informacija gdje ispitanik daje ocjene od 1 do 4 (1 – najvažnije, 4 – najmanje važno) s obzirom na prioritete odlika javnih informacija. Posljednje pitanje se odnosi na ispitanikov način provjere vjerodostojnosti informacije u obliku ponuđene liste mogućih odgovora gdje ih je također moguće više označiti.

Po završetku ankete, svaki odgovor biva unesen u tablice ili grafikone sa ukupnim podacima koji vizualno olakšavaju prikaz i donošenje zaključaka.

3.2. Cilj i pretpostavke istraživanja

Cilj istraživanja je istražiti učeničko poznavanje masovnih medija, navika provjere i percepciju javnih informacija kojima bivaju sučeljavani.

U pripremi za istraživanje zauzeta je pretpostavka kako današnje generacije srednjoškolskih učenika pretežito koriste internet kao glavni medij, dok su ostali mediji poput novina ili radija u opadanju.

Druga je pretpostavka kako vrsta i kvaliteta traženih javnih informacija na tim medijima nemaju visoki informacijski ili obrazovni karakter, već više onaj zabavni. Na to se nadovezuje pretpostavka da ih kod traženja javnih informacija više zanima brzina objave i pristupačnost istima dok je točnost informacije sporedna.

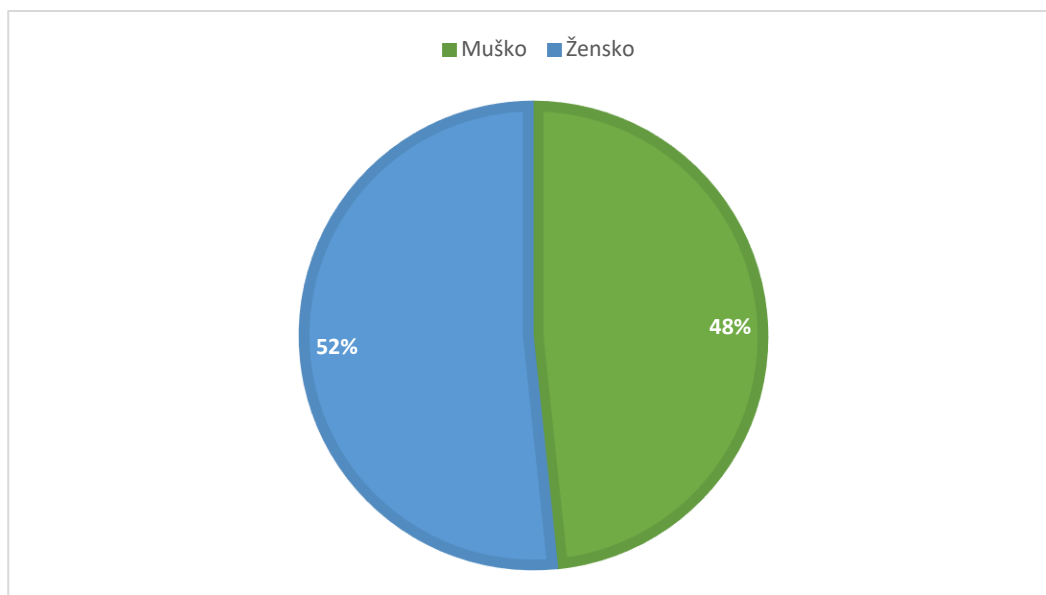
Sljedeća je pretpostavka da se mladi na internetu najviše koriste društvenim mrežama pri dohvaćanju informacija, a elektroničke publikacije i programi novinskih agencija stoje u pozadini.

Četvrta je pretpostavka kako mladi više koriste privatne medije od onih državnih, što otvara pitanje vjerodostojnosti javnih informacija kada ih plasiraju privatne medijske tvrtke čiji motivi i interesi nisu uvijek lako prepoznatljivi te uvijek gledaju vlastitu financijsku dobit.

Zadnja pretpostavka je vezana uz usmeni prijenos informacija. Točnije rečeno, ljudski izvori kojima bi ispitanici srednjoškolci više vjerovali „na riječ“ bez naknadne provjere dobivenih informacija. Za očekivati je kako će obitelj i rodbina biti prvi na tom popisu no prijatelji ili nadređene osobe (profesori ili šefovi) ne bi trebali puno zaostajati.

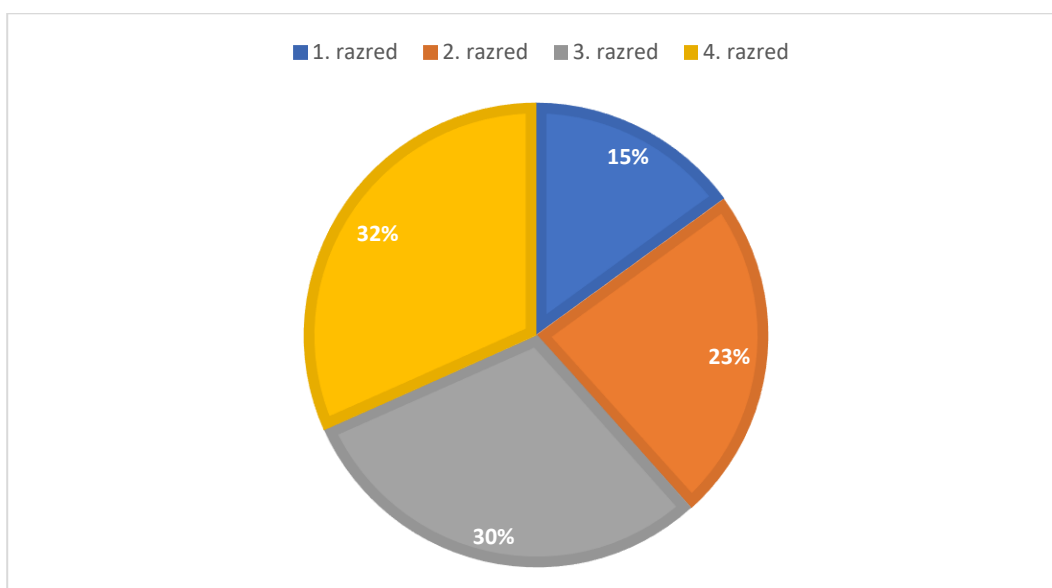
3.3. Rezultati istraživanja

Istraživanje je provedeno krajem kolovoza i početkom rujna 2019. godine među učenicima srednjih škola grada Zagreba putem anonimne ankete objavljene internetskom poveznicom u nekoliko srednjoškolskih grupa na društvenim mrežama. Ukupno je ispitano 60 učenika, što ugrubo odgovara veličini 3-4 prosječna srednjoškolska razreda. Od ispitanih učenika, njih 31 (51,7%) su ženskog, a njih 29 (48,3) je muškog spola.

Grafikon 1. Spol ispitanika

Po pitanju ispitanih učenika po razredima, njih 19 (31,7%) pohađa treći razred, a 18 (30%) su maturanti. Anketiranih prvša je 9 (15%), a učenika drugih razreda je 14 (23,3%).

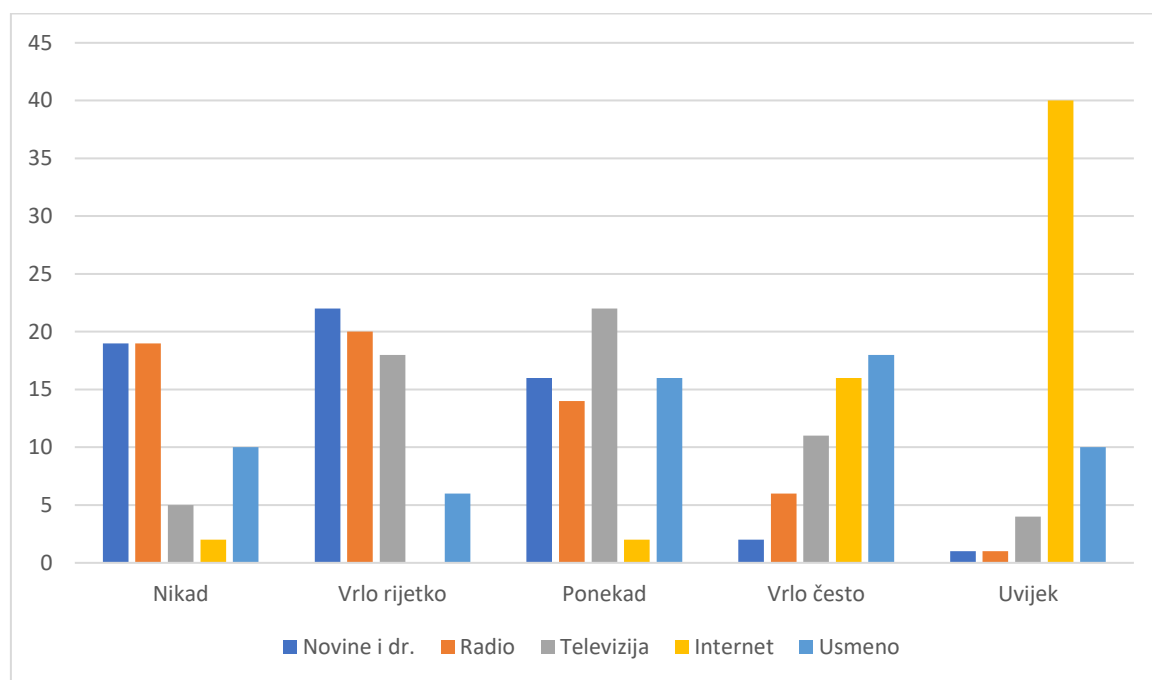
Grafikon 2. Broj učenika po razredu

Mediji kojima se ispitani učenici koriste su podijeljeni na učestalost korištenja (1 - nikada, 5 - uvijek) te Internet ovdje prednjači sa čak 40 odabranih odgovora (66,67%) u kategoriji medija koji se uvijek koriste (5 – uvijek). Niti jedan drugi medij nema ni blizu toliko velike brojke po pitanju učestalosti korištenja. Idući najbliži mediji u toj kategoriji je usmeno komuniciranje sa samo 10 odabranih odgovora što čini tek 16,67%.

S druge strane, mediji koji se po učestalosti nikada ne koriste (kategorija 1) imaju čak dva odgovora na prvom mjestu s jednakim brojem glasova; novine i ostale tiskovine te radio sa 19 pripadajućih odabira (31,67%).

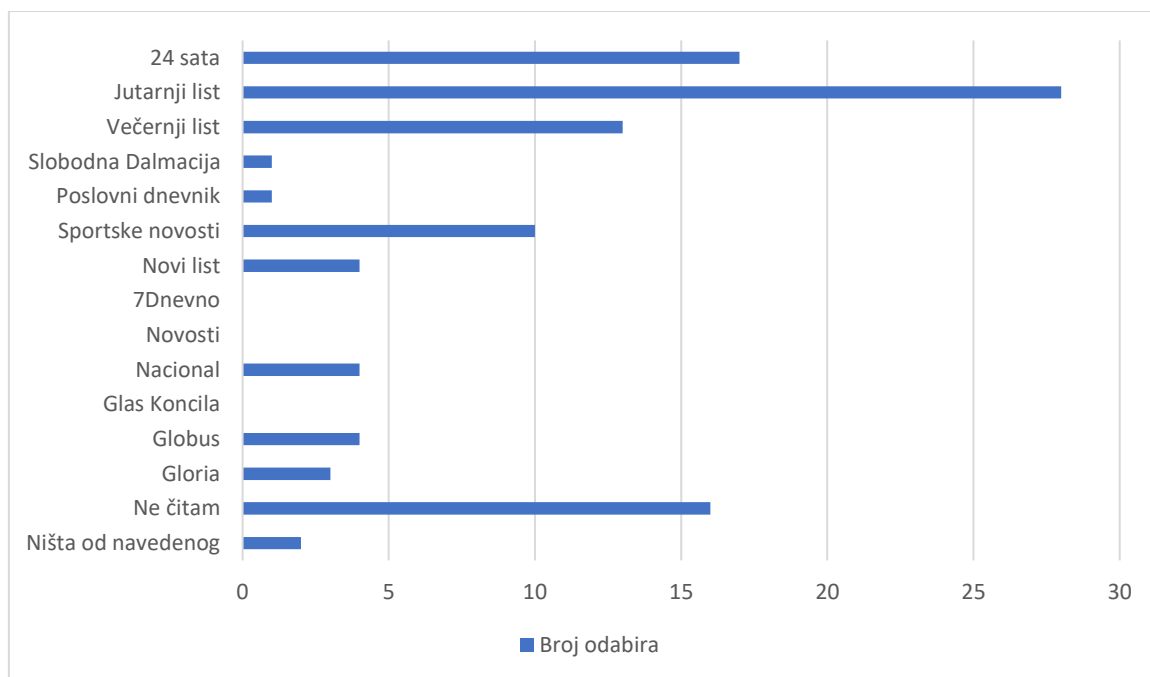
Prva mjesta u kategorijama vrlo rijetko (2) i ponekad (3) imaju novine i ostale tiskovine (kategorija 2) i televizija (kategorija 3) sa 22 odabira svaki (36,67%).

U kategoriji vrlo često (4) prvo mjesto sa 18 odabira (30%) nosi usmeni medij.

Grafikon 3. Učestalost korištenja medija

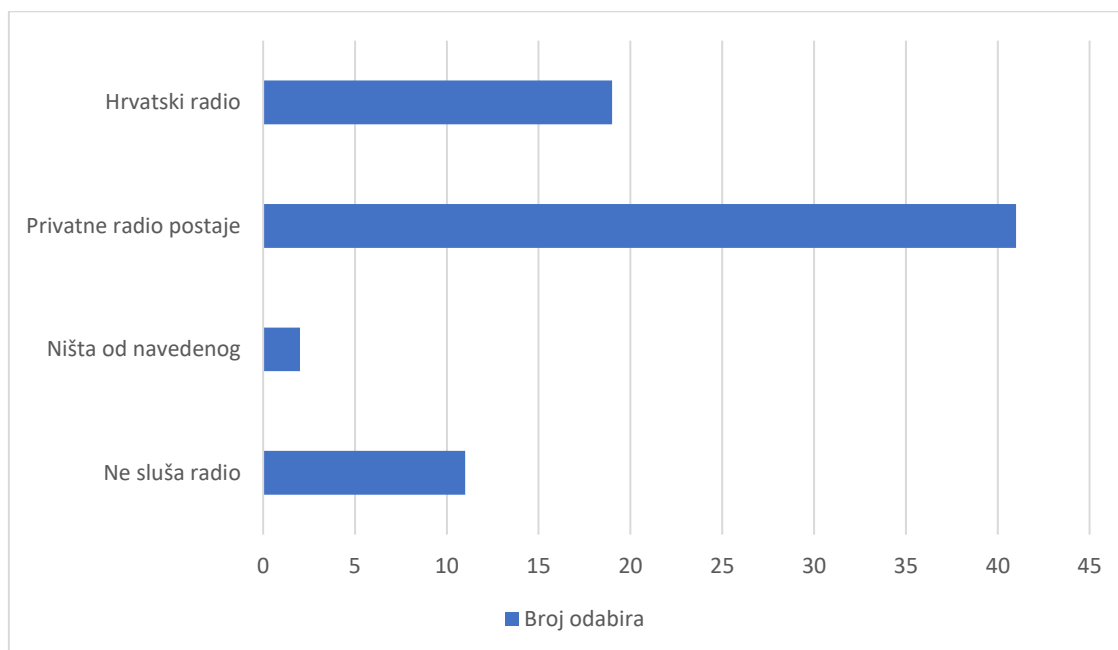
Na pitanje koje novine i ostale tiskovine učenici čitaju, najviše ispitanika je odgovorilo kako čitaju Jutarnji list (28; 46,67%), dok ih se 17 odlučilo za 24sata (28,3%). Čak 16 (26,67%) ih je ustvrdilo kako ne čitaju novine i druge fizičke tiskovine. Novine poput 7Dnevno, Novosti ili Glas Koncila nisu dobile niti jedan glas. Još je bitno napomenuti kako su neki ispitanici dali odgovore o korištenju novina i listova koji nisu na popisu mogućih odgovora (Zagorski list, Reboot i Bug) no svaki od njih pojedinačno je naveden samo jednom, što čini tek 1,67% sveukupnih ispitanika.

Grafikon 4. Korištenje novina i dr. tiska

U pitanju koje radio stanice učenici slušaju (ako slušaju uopće), 19 ispitanika je reklo kako sluša Hrvatski radio (HR1, HR2, HR3, Radio Sljeme, Radio Zadar, Radio Osijek) što čini 31,7% sveukupnog broja ispitanika. Broj ispitanika, koji slušaju privatne radio postaje (Radio 101, Hrvatski katolički radio, Otvoreni itd.), je 41 (68,3%).

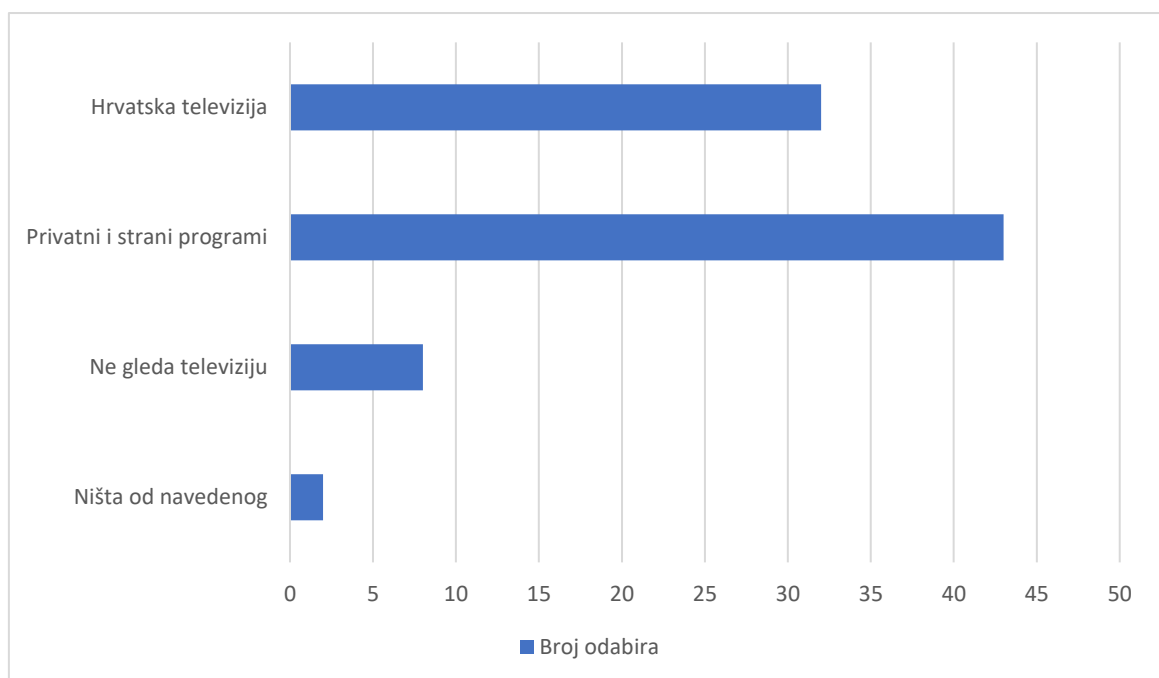
Od ostala dva moguća odgovora, 2 (3,3%) ih sluša neku radio stanicu koja nije navedena, a 11 (18,3%) ih ne sluša ikakav radio.

Grafikon 5. Korištenje radio postaja

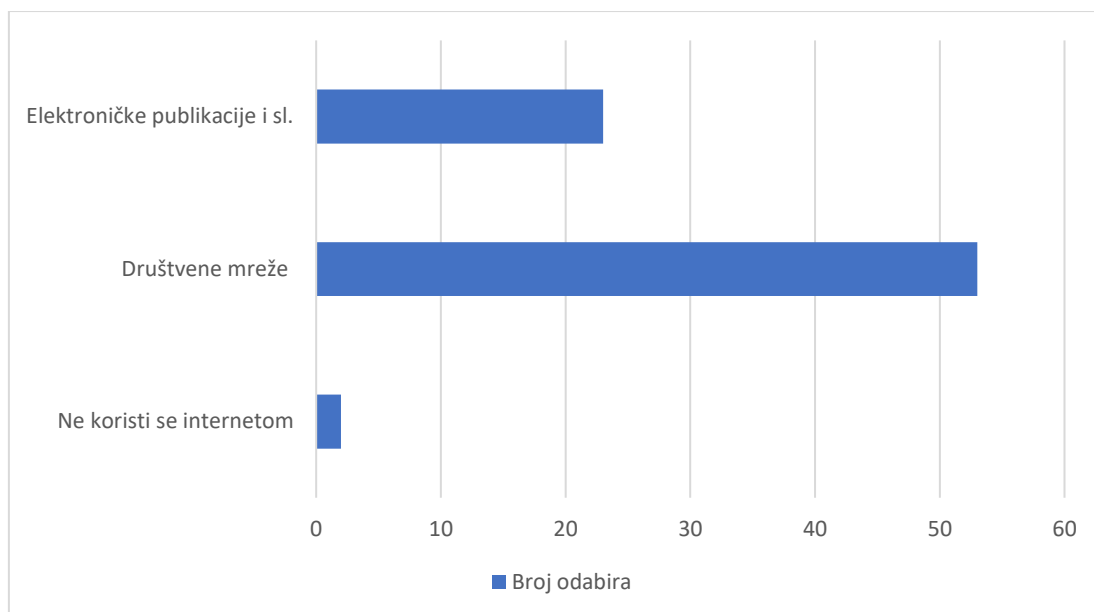
Za pitanje o navikama gledanja određenih televizijskih kanala, najviše ispitanika (43; 71,7%) gleda privatne i strane televizijske programe (RTL, Nova TV itd.), dok ih 32 (53,3%) gleda programe Hrvatske televizije (HRT1, HRT 2, HRT 3, HRT 4 itd.). Bitno je samo naglasiti kako se pod „privatne i strane televizijske programe“ misli na one koji se mogu gledati bez dodatnog pakalnog plaćanja tv pretplate nekoj od mogućih telekomunikacijskih kuća.

Od ispitanih učenika, njih 8 (13,3%) ne gleda televiziju, a 2 (3,3%) ne gleda ništa od navedenoga te u pitanju otvorenog tipa kao odgovor navodi privatne televizijske kanale koji se plaćaju (Netflix, HBO, Fox Crime, History Channel, Viasat History itd.).

Grafikon br. 6 Korištenje televizijskih kanala

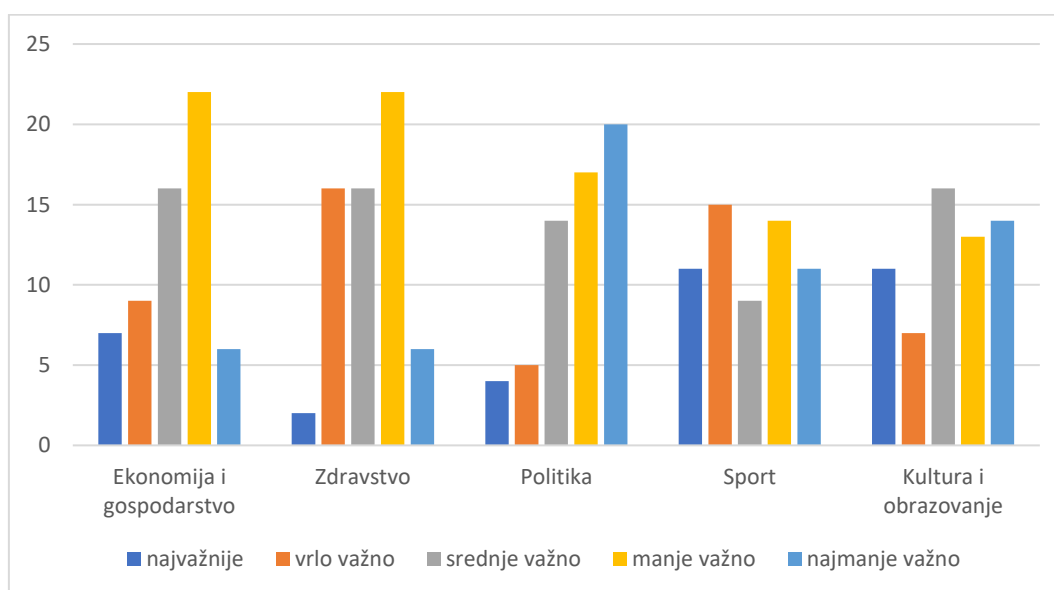
Iduće pitanje se bavi internetskim izvorima na kojima učenički ispitanici dobivaju tražene informacije. Prevladavajuća većina ispitanika (53; 91,4%) svoje informacije dobiva putem društvenih mreža (Facebook, Instagram, Twitter), dok manjina otpada na elektroničke publikacije i programe novinskih agencija (23; 39,7%) te one ispitanike koji se ne koriste internetom kao izvorom informacija (2; 3,4%).

Grafikon br. 7 Korištenje internetskih izvora

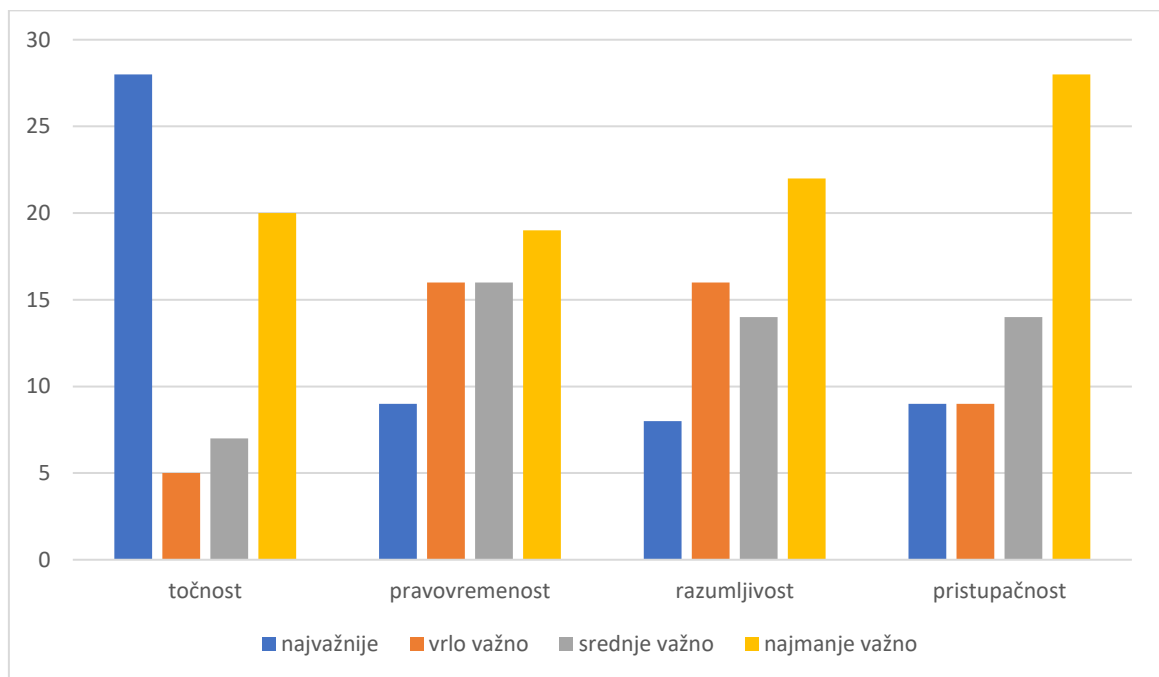
Sljedeće pitanje bavi se osobnom preferencijom tema koje se pojavljuju u medijima. Dva tematsko područje koje najveći broj ispitanika smatra podjednako važnim su sport te kultura i obrazovanje sa 11 glasova (18,3%), a nekon toga slijede ekonomija i gospodarstvo (7; 11,6%), politika (4; 6,67%) i zdravstvo (2; 3,33%). Od identične srednje važnosti su čak tri tematska područja: ekonomija i gospodarstvo, zdravstvo te kultura i obrazovanje. Svi imaju po 16 glasova, odnosno 26,67%.

U kategoriji najmanje važnog tematskog područja prednjači politika sa 20 glasova (33,33%), a na drugom mjestu slijedi kultura i obrazovanje sa 14 glasova (23,33%).

Grafikon br. 8 Teme u medijima prema osobnoj važnosti

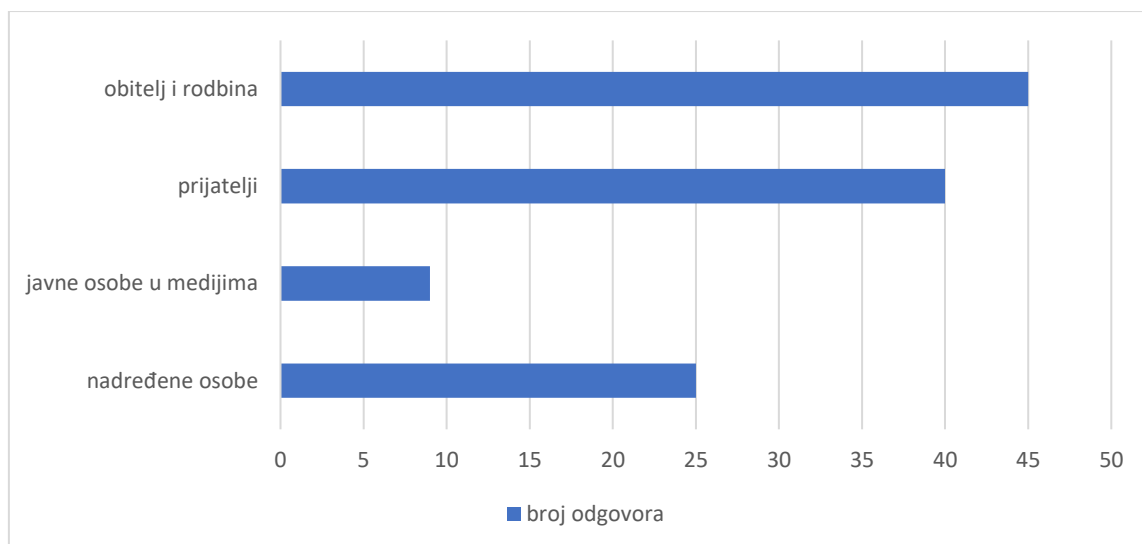
Predzadnje pitanje istražuje koja obilježja kvalitete javnih informacija su pojedinim ispitanicima bitnija od drugih. Točnost je prva i najvažnija sa 28 glasova (46,7%), dok su pravovremenost i razumljivost jednako vrlo važne sa 16 glasova (26,7%). Na, po važnosti, trećem mjestu nalazi se opet pravovremenost sa 16 glasova (26,7%) no u stopu je prate razumljivost i pristupačnost (obje 14; 23,33%). Najmanju važnost među većinom ispitanika je dobila pristupačnost sa 28 glasova (46,7%).

Grafikon br. 9 Obilježja kvalitete javnih informacija

Zadnje pitanje u anketi se bavi provjerom vjerodostojnosti informacija, odnosno kojim izvorima je ispitanik spreman povjerovati bez naknadne provjere dobivene informacije.

Obitelj i rodbina su na prvom mjestu po pitanju izvora informacija koji se ne provjeravaju sa 45 glasova (75%), a krug prijatelja slijedi na drugom mjestu sa 40 glasova (66,7%). Informacije dobivene od nadređenih osoba (šefa, profesora itd.) su na trećem mjestu sa 25 glasova (41,7%) dok se javnim osobama u medijima, bez provjere informacija, vjeruje najmanje sa 9 glasova (15%).

Grafikon br. 10 Provjera vjerodostojnosti izvora informacija

4. Zaključak

Po završetku provedenog istraživanja i analize rezultata koji su proizašli iz njega mogu se povući određeni zaključci. Generacije današnjih srednjoškolaca se neovisno o spolu i razredu pretežito služe internetom kao glavnim medijem za dobivanje javnih informacija. Starije generacije medija poput novina, radija ili televizije se koriste manje nego prije iz jednostavnog razloga što su u ovom ubrzanom dobu prespori ili nefleksibilni. Mladi ljudi nemaju vremena čekati na dobivanje informacije u nekom fiksnom trenutku (vijesti koje se emitiraju u određeno vrijeme) ili ih dobivati iz nekog izvora čiji pristup je nespretan (odlazak do kioska po izdanje novina). Internet tu nudi rješenja za sve navedene probleme jer informacijama možete pristupiti u bilo kojem trenutku i sa bilo kojeg mjesta. Time su riješena pitanja vremena, mjesta izvora i dostupnosti.

Radio je ovdje u neutralnoj poziciji pošto, iako spada u starije generacije medija, je u svojoj prirodi dosta fleksibilan. Radio se oduvijek mogao slušati za vrijeme obavljanja nekog drugog posla, a razvoj tehnologije je samo pomogao u očuvanju njegove uporabe. Dana se radio može slušati za vrijeme vožnje u autu, s mobitela u hodu, preko računala na poslu ili u udobnosti vlastitoga doma (što je klasičan primjer njegove uporabe), a za to ne trebaju više isključivo radio valovi, već je dovoljna i internetska veza. Iako se i televizija danas može gledati na zaslonima pametnih telefona, ona je u svom začetku bila i ostala medij koji iziskuje veću pažnju i posvećenost ako želimo adekvatno zaprimiti informacije te stoga ne možemo raditi istovremeno druge stvari.

Što se tiče tema koje današnje generacije najviše zanimaju na internetu, to su informacije iz područja kulture i obrazovanja, sporta te ekonomije i gospodarstva. Pošto se većina tih informacija na internetu mlađim generacijama servira na društvenim mrežama te, u manjem opsegu, preko elektroničkih publikacija i programa novinskih agencija, postoji bojazan kako te informacije, iako javne, nisu možda uvijek točne. Manipulacija javnog mišljenja „prilagođenim“ informacijama je nešto protiv čega se svi moraju zajedno i organizirano boriti. Iz tog razloga je u ovom radu tema bila upravljanje, analiza i vrednovanje javnih informacija.

Postavljeni su točni kriteriji kvalitete javnih informacija u obliku točnosti, pravovremenosti, razumljivosti i pristupačnosti, čijim pridržavanjem bi se trebalo lakše razlučiti je li informacija u pitanju zaista kvalitetna i vjerodostojna. U sklopu toga su ponuđeni i obrazovno-logički programi i standardi kojima je za cilj pospješiti informacijsku pismenost i kritičko razmišljanje studenata no oni bi se lako mogli primijeniti i u nešto skromnijoj verziji

na srednjoškolsku nastavu pošto je informacijska pismenost cilj kojem treba stremiti čim ranije u obrazovanju pojedinca. Za primjer je uzet američki ACRL standard na temelju kojega se može teorijski pripremiti mlađe i nadolazeće generacije na kritičko promišljanje koje bi im zasigurno trebalo ući u naviku.

Argument za to je i činjenica kako su današnje generacije naprednije u tehnološkom smislu te samim time i izložnije većem opsegu informacija kojima ih se zasipa te moraju biti u stanju sami se snaći u njima. Pojavom novih tehnologija ili novih verzija već postojećih tehnologija postoji opasnost od gubljenja koraka sa njima što bi dovelo do značajnog informacijskog jaza. Taj trend ubrzane informatizacije i tehnološkog napretka ne pokazuje naznake jenjavanja te bi daljnji edukacijski napor u ovom polju svakako bili zalog za jednu svjetlu budućnost.

5. Literatura

ALA. (1989). Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. 1989. URL: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> (1.9.2019.)

ALA. (2016). Framework for Information Literacy for Higher Education. 2015. Str. 4. URL: http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/issues/infolit/Framework_ILHE.pdf (1.9.2019.)

Baier Jakovac, Anita; Hebrang Grgić, Ivana. (2015.) Informacijska (ne)pismenost: istraživanje mladih korisnika knjižnica u Vukovaru. *Knjižničarstvo (1331-145X) 19*. URL: <https://www.bib.irb.hr/801946?&rad=801946> Str. 32, 33. (1.9.2019.)

Čavalić, Admir. Utjecaj kvalitete podataka i informacija na kvalitetu odluke. URL: <https://hrcak.srce.hr/171474> Str. 496. (1.9.2019.)

Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: <https://hrcak.srce.hr/85384> Str. 128., 129. (1.9.2019.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Mrežno izdanje *Hrvatske enciklopedije*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27405> (1.9.2019.)

Narodne Novine 59/04, 84/11, 81/13. URL: <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (1.9.2019.)

Neely, Teresa Y.; Sullivan, Katy; Simmons-Hodo, Simmona. Information Literacy Assessment – Standards-Based Tools and Assignments. Chicago: American Library Association, 2006., Str. 6., 72, 73, 82., 94.

Stričević, Ivanka. Digitalni domorodci i digitalni imigranti. *Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta*. 12, 1/2 (2010.), Str. 84., 85., 87.

Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str.1., 10., 86.

Webber, S. & Johnston, B. (2000). „Conceptions of information literacy: new perspectives and implications“. *Journal of information science*, Str. 384.

Vrednovanje javnih informacija učenika srednjih škola

Sažetak

U današnje, moderno doba potreba za upravljanjem, vrednovanjem i analizom javnih informacija je od velike važnosti zato što informacije u sebi sadrže znanje te onaj tko prvi posjeduje točnu informaciju, posjeduje i prednost nad ostalima. No znanje (i informacije) se mogu koristiti i u zajednici sa ciljem napredovanja svih u njoj.

Zbog očigledno iznimne važnosti ispravne informacije u svakom slučaju je bitno da je ta informacija točna, pravovremena, razumljiva i pristupačna no mehanizme za raspoznavanje takvih informacija prvo treba usvojiti i s tim ciljem treba početi čim ranije.

Srednjoškolsko doba je doba kada djeca, zahvaljujući pubertetu, polako prelaze prag djetinjstva i postaju odrasli ljudi. U tako osjetljivom razdoblju njihova razvoja iznimno je bitno usaditi dobre temelje za informacijsku pismenost koja je neophodna u funkcioniranju svakog pojedinca i društva u cijelosti. Danas je ta potreba još više izražena zbog velikog tehnološkog i medijskog napretka, koji iziskuju poznavanje informacijske pismenosti i kritičkog razmišljanja.

U radu su kroz teorijski opis standarada informacijske pismenosti i praktičnog dijela iskazanog u internetskom istraživanju, dane ideje i smjernice kako bi se informacijska pismenost i kritičko razmišljanje o informacijama mogli postići.

Ključne riječi: vrednovanje informacija, javna informacija, informacijska pismenost, kritičko razmišljanje, završni rad

Evaluation of public information by high schools students

Summary

In today's modern day, the need to manage evaluate and analyze public information is of great importance because information contains knowledge and whoever is the first to have accurate information has the edge over others. However, knowledge (and information) can also be used in the community to advance everyone in it.

In view of the obviously crucial importance of correct information, it is in any case essential that this information is accurate, timely, understandable and accessible, but the mechanisms for recognizing such information should first be adopted and be started as soon as possible.

High school age is a time when, thanks to puberty, children slowly cross the threshold of childhood and become adults. In such a sensitive period of their development, it is extremely important to establish a good foundation for information literacy, which is essential for the functioning of each individual and society as a whole. Today, this need is even more pronounced due to the great technological and media advances that require knowledge of information literacy and critical thinking.

In the paper, through the theoretical description of information literacy standards and the practical part presented in Internet research, ideas and guidelines are given in order to achieve information literacy and critical thinking about information.

Key words: information evaluation, public information, information literacy, critical thinking,, BA thesis,

Prilog

Anketni upitnik

Dragi učenici!

Pred vama se nalazi anketa napravljena za potrebe završnog rada na temu „Vrednovanje javnih informacija učenika srednjih škola“, studenta preddiplomskog studija Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu - Jakov Đogića (mentor prof. dr. sc. Sonja Špiranec).

Cilj ove ankete je istražiti načine upravljanja, vrednovanja i analize javno dostupnih informacija iz perspektive učenika srednjih škola u Hrvatskoj. Anketa je namijenjena učenicima od 1. do 4. razreda srednjih škola te je u potpunosti anonimna. Molimo da na sva pitanja odgovarate iskreno. Predviđeno trajanje ankete je 10 minuta.

Ovim putem Vas želimo obavijestiti kako pristankom na ispunjavanje ove ankete dajete privolu za obradu osobnih podataka (spol ispitanika i broj razreda koji polazi), kao i odgovora na pitanja, isključivo u svrhu statističke obrade podataka za navedeni završni rad.

Za daljnje informacije možete se obratiti na jdjogic@ffzg.hr ili na stranice odsjeka na <https://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/kontakti>.

Hvala Vam na suradnji!

Spol ispitanika: M / Ž

Razred srednje škole koji ispitanik trenutno pohađa: 1.r., 2.r., 3.r., 4.r.

1. Kojim se medijima koristite za dobivanje javnih informacija? (Navedene vrijednosti znače: 1. nikad, 2. vrlo rijetko, 3. ponekad, 4. vrlo često, 5. uvijek)

a. novine i drugi tisak: 1. 2. 3. 4. 5.

b. radio: 1. 2. 3. 4. 5.

c. televizija: 1. 2. 3. 4. 5.

d. internet: 1. 2. 3. 4. 5.

e. usmeno: 1. 2. 3. 4. 5.

2. Koje novine i drugi tisak koristite (ako koristite uopće)? (Moguće više odgovora)

a. 24 sata

- b. Jutarnji list
 - c. Večernji list
 - d. Slobodna Dalmacija
 - e. Poslovni dnevnik
 - f. Sportske novosti
 - g. Novi list
 - h. 7Dnevno
 - i. Novosti
 - j. Nacional
 - k. Glas Koncila
 - l. Globus
 - m. Gloria
 - n. ne čitam novine
 - o. ništa od navedenog
3. Ako ste u prethodnom pitanju odabrali odgovor "Ništa od navedenog", koristite li neke novine ili tisak koji nije bio naveden. Ako da, koji?
4. Koji radio slušate (ako slušate uopće)? (Moguće više odgovora)
- a. Hrvatski radio (HR1, HR2, HR3, Radio Sljeme, Radio Split, Radio Osijek)
 - b. privatne radio postaje (Hrvatski katolički radio, Narodni radio, Otvoreni, Radio Kaj, Radio Dalmacija, Radio 101 itd.)
 - c. ne slušam radio
 - d. ništa od navedenog
5. Ako ste u prethodnom pitanju odabrali "Ništa od navedeno", slušate li neke radio postaje koje nisu bile navedene? Ako da, koje?
6. Koje televizijske kanale gledate (ako gledate uopće)? (Moguće više odgovora)
- a. Hrvatska televizija (HRT1, HRT2, HRT3, HRT4)
 - b. privatna televizija (Nova TV, RTL)

- c. ne gledam televiziju
 - d. ništa od navedenog
7. Ako ste u prethodnom pitanju odabrali "Ništa od navedeno", gledate li neke televizijske kanale koji nisu bile navedeni? Ako da, koje?
8. Javne informacije na internetu saznajete putem (moguće više odgovora):
- a. elektroničkih publikacija i programa novinskih agencija
 - b. društvenih mreža (Facebook, Instagram, Twitter, Reddit)
 - c. ne koristim se internetom
9. Brojevima od 1 do 5 označite teme u medijima prema osobnoj važnosti s tim da je 1 - najvažnije, a 5 – najmanje važno.
- a. ekonomija i gospodarstvo ___
 - b. zdravstvo ___
 - c. sport ___
 - d. politika ___
 - e. kultura i obrazovanje ___
10. Brojevima od 1 do 4 označite obilježja kvalitete javnih informacija prema osobnoj važnosti s tim da je 1 – najvažnije, a 4 – najmanje važno.
- a. točnost ___
 - b. pravovremenost ___
 - c. razumljivost ___
 - d. pristupačnost ___
11. Skloni ste povjerovati vjerodostojnosti neke informacije (bez vlastitoga provjeravanja) ako onda dolazi od:
- a. vaše obitelji i rodbine
 - b. vaših prijatelja
 - c. javne osobe u medijima
 - d. vama nadređene osobe (profesor, šef)